

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Атанас Атанасов

За дисертационния труд на Мартин Младенов Киселов

„Адаптация на традиционни режисьорски репетиционни методи в мултимедийния театър“

За придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Професионално направление 8.4 Театрално и филмово изкуство.

Научна специалност: Театрознание и театрално изкуство.

НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, Факултет „Сценични изкуства“, Катедра
„Драматичен театър“.

Настоящата рецензия има за цел да представи пред научното жури оценка за дисертационния труд на Мартин Младенов Киселов. Рецензията има строго фиксиран обект за анализ, но намирам за задължително да бъде обвързана и с етапите на професионалното израстване на своя автор.

Качествата на всеки научен труд е резултат от прецизна изследователска работа върху значима по своето теоретико-практическо приложение тема, но в настоящия случай се чувствам длъжен да отбележа някои съществени детайли от впечатляващата научна, педагогическа и постановъчна дейност на Мартин Киселов:

1. Магистърска степен по „Журналистика“ в СУ „Климент Охридски“.
2. Бакалавър по „Европейски науки, кино, фотография и дигитални изображения“ в Университета „Карнеги Мелън“, САЩ.
3. Магистърска степен по „Режисура за кино и телевизия“ в Калифорнийски университет, САЩ.
4. Академични практики в САЩ като асистент по „Видео и звуков монтаж“, „Пост-продукция на звука“, „Анализ и оценка на сценарии“, „Документална продукция“, „Кино продуцентство“ и др.

5. Реализирани театрални спектакли в Младежки театър „Н. Бинев“, „Сфумато“, „Червената къща“, НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, драматичните театри в Русе, Стара Загора, Ямбол и др.
6. Драматургичен консултант в десетки кино и телевизионни проекти.
7. Асистент-режисьор и Режисьор в редица филмови продукции.
8. Отличия и награди в САЩ, между които „Награда за отлично документално кино на името на Кенет Макгауън“, „Награда за сценарий на игрален филм на името на Хари Курниц“, „Награда за изключителен студент режисьор на името на Джек Никълсън“, „Награда от кино-асоциацията на Америка“...
9. Активна педагогическа и постановъчна дейност в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ от 2011-та година до настоящия момент в дисциплините „Актьорство за драматичен театър“ и „Актьорство за екранни изкуства“.

Маркираните данни от богатата и изчерпателно представена творческа биография на кандидата са доказателство, че работата върху дисертационния труд „Адаптация на традиционни режисьорски репетиционни методи в мултимедийния театър“ не е резултат от случайно хрумване в предоставени за кариерното развитие на кандидата обстоятелства, а закономерно следствие от комплексно придобити знания в областта на литературата, театъра, кино, дигиталното изкуство...

Дисертационният труд съдържа:

1. Обща характеристика на дисертационния труд.
2. Първа глава - Методологически основи.
3. Втора глава - Методика.
4. Трета глава - Резултати от изследването.
5. Четвърта глава - Заключение.
6. Приноси.
7. Библиография.
8. Приложения.

Като сериозно качество на дисертацията, освен нейната актуалност и научен потенциал, отбелязвам високата ерудираност на нейния автор. Тя е веществено осезаема в пълния обем на труда, като едновременно с това респектира, без характерно прилаганата в подобни случаи преекспонирана степен на академична образованост.

Реализацията на основната цел и задачи в полза на потенциални практически приложения от дисертационния труд са заявени от автора като изследване, което: „...се провежда под формата на структурен, исторически и методологичен анализ, базиран върху резултатите от контент-анализ на първични и вторични източници (изказвания на режисьори, свидетелства на сътрудници и наблюдатели на репетиционния процес, представени в печатна и аудио-визуална форма, както и сравнителен анализ на изследвания на авторитетни театрални историци и теоретици), разгледани в контекста на няколко теоретични платформи...“

В първа глава на дисертационния труд, Мартин Киселов се позовава на Фишер Лихте и изведените от него три концепции за присъствие: слаба, силна и радикална. Степените на концептуално заразителния ефект на тялото са определени като:

1. Пърформъра като феномен.
2. Способността му за овладяване на средата и свидетелите на акта.
3. Въздействие по смисъла на преживявано пребиваване в непрекъснатия ход на пърформативната събитийност.

Феноменът на акта „съпреживяване“, според приложеното в текста тълкуване на Патрик Павис е процес, в основата на който са асоциативните способности на наблюдаващия субект: „Онова, което откриваме в тялото на присъстващия актьор не е нищо друго, освен собственото ни тяло - откъдето смущението и вълнението, които изпитваме от това чуждо и близко присъствие.“

Намирам, че отправна точка към защита на основната тема в дисертацията на Мартин Киселов са концепциите на Фишер Лихте и тезата за публично „съпреживяване“ на Патрик Павис. В резултат на тези базисно заявени принципи, авторът успешно, с впечатляващо широк спектър от познания, анализира своите творчески интереси и успява да защити възможностите за адаптация на взаимно изключващите се на пръв поглед режисьорски концепции в традиционната и мултимедийната режисура.

Като особено успешен акцент в първа глава отбелязвам приложените теоретични и практико доказуеми възгледи за постановъчната работа с актьора върху **автентичност, интимност, непредвидимост, спонтанност, импровизация, риск, експеримент, повторяемост/предвидимост...**

От друга страна, „съпреживяването“ на зрителя е паралелен в своята интимност акт и в този смисъл смятам за удачна препратката на Мартин Киселов към „Пърфърмърът в интермедийния театър“ на Брус Бартън & Джоан Скот и психологическите аспекти на интимността в изследванията на Карън Дж. Пейджър:

„ i) участниците трябва да са готови да разкрият аспекти от поведението и личността си, които обикновено пазят за себе си.“

„ i)) те трябва да влязат в размяна с пълно и позитивно внимание върху другия и с увереност, че другите участници влизат със същите намерения в срещата.“

„ i))) размяната трябва да създаде усещане за споделено разбиране или знание за другия.“

Теоретичните възгледи на автори като Лихте, Павис, Бартън & Скот и Карън Пейджър, подложени на анализ от автора на дисертационния труд и в подкрепа на неговите изводи в глава първа, са малобройна извадка от упоменатите творци в приложената към труда библиография. Този подход е приложен не само в подглавите „Генетични изследвания“, „Етнографски метод“, „Метод на транзакционния анализ“, „Технологична перспектива към историографията“, но и в пълния обем на труда. Като пример отбелязвам и авторитети като П. Брук, Й. Гротовски, Гей Макоули, Сюзън Граут, Стратос Костинидис, Ерик Шацбърг...Отчитам го като заслуга, но по мое мнение се създава усещане за известно затруднение в дешифрирането на смисловите акценти.

Въпреки това смятам, че аналитичните препратки и цитираните от Мартин Киселов автори дават сериозно основание както за мултидисциплинарна оценка на дисертационния труд, така и неочакван шанс за активиране на персоналният творчески, педагогически и научен потенциал на рецензента.

Заявеният и успешно прилаган принцип на изследване придава висока стойност на Първа глава - „Методологически основи“. Намирам, че ядрото на два от приносите на дисертационния труд /научен и теоретичен/, се намира в съдържанието на разработените в първа глава теми: „Театърът и медиатизацията“, „Научни перспективи към репетицията“, „Технология на режисьорския репетиционен метод“ и „Историческо развитие на

режисьорските репетиционни методи“. Съдържанието на всяка от изброените теми е разгърната в дълбочина, а посоката в подхода на авторския анализ надгражда не само информацията за по-рядко артикулирани методологически теории, но и възможностите за тяхната съпоставка, разграничаване и педантично в своята коректност моделиране на изследваната тема. Резултатът от сравнителното изследване в глава първа е една от неоспоримите заслуги на своя автор.

Акцентът във Втора глава на дисертационния труд е поставен върху осмислянето и разработката на персонален методически инструментариум. За изходна точка Мартин Киселов използва въпросника на Жорж Баню, публикуван в книгата му „Репетициите от Станиславски до днес“. Според Баню: *„...Репетицията е групово преживяване във времето. Неговото разбиране изисква продължително пряко преживяване, защото репетицията, за да бъде схваната в нейната специфика, изисква проникване“*.

Намирам, че използването на въпросника, в който *„...технологичния поглед-интервенцията на режисьора като целева намеса в работата на актьора, не стои на преден план“* е своеобразен мост към същността на разработваната методика. Тя е следствие и от познанията на Мартин Киселов върху работата на едни от най-влиятелните режисьори, работещи в жанра на мултимедийния театър - Робер Льопаж, Саймън Макбърни, Мариан Уиймс и Кейти Мичъл.

По този начин в Трета глава последователно и многостранно са споделени резултатите от изследването. Фундаментът на „Адаптация на традиционни режисьорски репетиционни методи в мултимедийния театър“ е в долупосочените и припокриващи се с тях смислови и практическо приложими възгледи за:

- Театърът като тотално перформативно изкуство (Робер Льопаж).
- Театърът като съвместно фантазно преживяване в територия за интердисциплинарно взаимодействие (Саймън Макбърни).
- Репетицията като интердисциплинарен креативен процес, при който компонентите са развити едновременно и равноправно (Мариан Уиймс).
- Театърът като колаборативна интерпретация върху съществуващ текстове документ (Кейти Мичъл).

При всеки един от творците, участието на Актьора в спектакъла се разглежда и /или/ „използва“ от Режисьора като партньор на технологичните мултимедийни компоненти, а реализираните проекти черпят опит от методическото наследство на Майерхолд, Брехт, Пина Бауш, Брук, Мнушкин, Някрошус...

Като качество на Трета глава: „Резултати от изследването“, отбелязвам поредният успешен подход на Мартин Киселов в целесъобразния подбор на творчески субекти и аналитичното представяне на възгледите, продуктивния опит и методологическите похвати.

Четвърта глава обобщава следните резултати от изследването:

1. Репетиционните подходи на Лъопаж, Макбърни, Уиймс и Мичъл имат връзка с традиционните методи на техните предшественици.
2. В мултимедийните си представления, практиците видоизменят определени методи и ги приспособяват към спецификата и целта на преследваните задачи.
3. В центъра на мултимедийните театрални модели е „разказването на истории“, а драматургичната основа се структурира едновременно на принципа *„колаборативно пърформатийно писане“*.
4. Принципът в работата с актьорите е импровизационното начало.
5. Театралното събитие е резултат от равнопоставено взаимодействие *„между технологии и пърформъри и между интермедийното представление и публиката“*.

Като финал от своето изследване, авторът на дисертационния труд споделя два основни извода:

1. Колаборативният метод не е формално настъпление в технологиите, а процедурна промяна, чиято цел е тотален театрален спектакъл.
2. Методът *„...променя отношението на правещия към резултата и към процеса на създаване“*.
3. *„Технологията е жива не защото има интелект равен на човешкия, а защото в симбиозата и с живия човешки интелект, тя може да бъде видяна като жива“*.

Като практико-приложен пример в потвърждение на изводите на Мартин Киселов, е реализираното от него дипломно представление „Отровата на любовта“ от Ерик-Еманюел Шмит на сцената на Театър „НАТФИЗ“/2020 г./

Качествата на този проект и цялостната постановъчна дейност на Мартин Киселов, ми дават основание да приема и оценя високо всички приноси, заявени в края на дисертационния труд „Адаптация на традиционни режисьорски репетиционни методи в мултимедийния театър“.

Педагогическата му работа в дисциплината „Актьорство в екранните изкуства“ с два от випуските ми като художествен ръководител на клас по „Актьорско за драматичен театър“, ми дадоха основание да го поканя за преподавател и по двете дисциплини на бъдещия випуск 2027-ма година.

Дисертационния труд съдържа още богата библиографска справка на български, руски и английски езици, аудиовизуални източници, приложение „Въпросник към изследването“ и „Въпросник на Жорж Баню“.

Качествата на предложения дисертационен труд ми дават категорично основание да препоръчам на научното жури да присъди на Мартин Младенов Киселов образователната и научна степен „Доктор“.

Гласувам с „ДА“

Проф. д-р Атанас Атанасов

.....

10. 08. 2023 г.,
София